

CM3-28 Opening a Competing Store - יורד לאומנות חבירו

Bava Basra (21b)

Rav Huna said: — האוי בר מבואה דאוקי ריחיא — If a resident of a *mavoi* set up a mill for commercial purposes — and then a fellow resident of the *mavoi* comes and sets up a mill next to his, — דינא הוא דמעכב עילייה — the law is that [the first one] can stop [the second one], — דאמר ליה — for he can say to him: — קא פסקת ליה לחייתא — You are cutting off my livelihood!

The Gemara suggests that Rav Huna's ruling corresponds to a minority Tannaic view: — לימא רב הונא דאמר פריי יהודה — Are we to say that Rav Huna follows the view of R' Yehudah in a dispute between R' Yehudah and the Sages? — דתנן — For we learned in a Mishnah: — רבי יהודה אומר — R' Yehudah says: — לא יחלק חנוני קליות ואגוזין לתינוקות — A storekeeper may not distribute parched kernels or walnuts to children, — מפני שמרגילן אצלו — for, by doing so, he accustoms them to come to him, and thereby deprives other storekeepers of the children's patronage. — וחכמים מתירין — But the sages permit this practice.

The Gemara replies that this is not necessarily so: — אפילו תימא רבנן — You can say that Rav Huna's ruling corresponds even to that of the Sages. — לא פליגי רבנן עליה דרבי יהודה התם — For that far the Sages do not disagree with R' Yehudah there — אלא דאמר ליה — except because they reason that he [the storekeeper distributing sweets] can say to [the other storekeeper], — אנת קמפלגינא אמגוזי — “I am giving out walnuts, — את פלוג שיוסקי — you give out almonds!” — אבד הכא אפילו רבנן מודו — But here [Rav Huna's case], where a merchant had already established a business in a courtyard and a rival came later, even the Sages possibly concede — דאמר ליה — that [the first merchant] can say to [the newcomer], — קא פסקת ליה לחייתא — “You are cutting off my livelihood.”

The Gemara asks: — They challenged [Rav Huna's ruling] from the following Baraisa: — עושה אדם חנות בצד ומרחץ בצד מרחצו — A person may open a rival store next to the store of his fellow, — and [the established operator] cannot prevent him from doing so, — מפני שיכול לומר לו — because [the rival] can say to [the established operator], — אתה עושה בתוך שלי — “you do as you wish inside your property, — ואני עושה בתוך שלי — and I do as I wish inside my [property]!” This Baraisa states clearly that, contrary to Rav Huna's view, an established merchant cannot prevent the opening of a rival store. — ? —

The Gemara responds: — דתנינא — as it was taught in a different Baraisa: — כופין בני מבואות זה את זה — residents of *mavois* can compel one another — שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסקי ולא מלמד תינוקות ולא אחר מבני בעלי אומניות — not to allow the residence among them of a tailor, tanner, teacher, or any other type of craftsman. I.e. someone who has established a business in a *mavoi* can prevent the other *mavoi* residents from renting their property to someone from elsewhere who wishes to ply the same trade. — ולשכנו אינו כופיהו — But he cannot force his neighbor to refrain from opening a competing business in the *mavoi*. — רבן שמעון בן — R' Shimon ben Gamliel says: — אף לשכנו כופיהו — He can force even his neighbor to refrain from opening a competing business in the *mavoi*.

The Gemara elaborates on the view of the Tanna Kamma: — אומר רב הונא בריה דרב יהושע — Rav Huna son of Rav Yehoshua said: — פשיטא לי — It is obvious to me — בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב — that a resident of one town who plies a certain trade can prevent a resident of another town from plying that trade anywhere in his town, even according to the Tanna Kamma. — ואי שניד בכרנא דהכא — But if he [the tradesman from elsewhere] pays the poll-tax of this town, he is viewed as one of its residents, — לא מצי מעכב — and one cannot prevent him from plying his trade in the town. — בר מבואה אבר מבואה דנפשיה לא מצי מעכב — However, a resident of a *mavoi* cannot prevent another resident of his own *mavoi* from opening a competing business.

ברי היזקא

שו"ת רמ"א (סי' י) - אף על גב שהרי"ף והרא"ש פסקו דלא כרב הונא דקם ליה כיחידאי, מכל מקום אומר אני שיש להתיישב בדבר, שהרי במרדכי (ב"ב סי' תקטז) מיייתי בשם אביאסף וז"ל, מבוי הסתום משלשה צדדין רק בצד אחד הוא פתוח לבנות בו ודר ראובן אצל סופו הסתום ובא שמעון לדור כנגד הצד הפתוח... עכ"ל... צריכין אנו לחלק דבדבר דברי היזקא כגון הכא גבי מבוי דבודאי יזיק לו כולי עלמא מודו דהלכתא כרב הונא, ואם כן בנדון דידן נמי בריא היזקא הוא כי היענטילומר השני [Marcantonio Justinian] נתן להכריז שכל ספר יוזיל זהוב טפי מהגאון [מהר"ם פדוואה].

חתם סופר (ח"מ עט) - כעין אביאסף מייירי בחנות פתוחה וחונני יושב ופירות לפניו וכל עובר במבוי פוגע בראשון תחלה ופוסק לחיותיה לגמרי, אבל שארי אומנויות כגון חייט ובורסקי לא שייך דין זה בשום אופן אפילו דר בראש המבוי וזה בסופו, מכל מקום אין הכרח שילך אל הראשון ולא אל השני... וליכא לא פחתי ולא פסקיה לחיותא.

מנחת צבי (ח"ב ה) - למעשה בזמן הזה לכאורה יהיה מותר בנידון דהאביאסף לפתוח חנות בתחילת המבוי... שהרי הראשון יכול לפרסם בשלטים בכניסת המבוי על המצאות חנותו בתוך המבוי שאנשים ידעו ממנה, אם כן שוב לא הוי ברי היזקא.

מותר לבעל החנות השניה גם להפחית במחירי המוצרים שהוא מוכר כל זמן שאם ימכור במחירים אלו גם בעל החנות הראשונה עדיין ישאר לו רווח שיוכל לפרנס בזה את אנשי ביתו. [וע"ע ערוך השלחן (קנו, יא)]. פשוט הדבר שאין לאביאסף כל נפקא מינא מי עושה את המעשה המזיק, דאפילו לבעל החנות הראשונה אסור להזיל את המחירים למחירי הקרן על מנת שיזקק בעל החנות השניה שבא אחריו לאותו מקום כדי לגרום לשני שישגר. אין כל הבדל אם המוכר הראשון הוא יהודי שומר מצוות או שהינו יהודי שעדיין לא זכה לחזור בתשובה שבשני המקרים אסור להזיק על ידי גרמי.

דוחהו לגמרי

שארית יוסף (סימן יז) - והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע, ומ"מ גם מזה אין ראייה דהכא מניחו גם כן לעשות מלאכתו אבל נדון דידן שהוא מבטלו לגמרי מאותה מלאכת איכא יותר טענה דקא פסקתא לחיותא.

משאת בנימין (סימן כז) - דוקא ברחים שרוצה השני להעמיד רחים שלו אצל רחים של הראשון ואינו מבקש השני לעסוק שום עסק ברחים של ראשון, אבל נדון זה שהשותפין קנו האורנדא שעסק בה הראשון ולוקחין אותה ממנו באופן שהראשון יושב ובטל ואין לו כח וזכות יותר באותו חלק האורנדא, לית דין ולית דיין שמצי לעכב הראשון על השני... ואם תאמר מאי שנא מעני המנקה בראש הית דאמרינן דאינו יוצא בדיינים... וי"ל דהתם לאו אומנתו בכך ואין דעתו להיות עני לעולם אלא בכל יום הוא בוטח ומצפה לישועת השם שיתן לו פרנסתו שלא על ידי בשר ודם.

פתחי תשובה (קנו, ג) - המעיין בתשובת משאת בנימין שם יראה דלא מכח דברי אביאסף הנ"ל כתב כן רק מסברא דנפשיה כתב לחלק בכך, וכפי הנראה נידון דמשאת בנימין ברי היזקא טפי טובא מנידון דאביאסף דהתם אף שיושב זה נגד זה הפתח מכל מקום אפשר שילכו הקונים גם להלאה ויקנו מהאחר אבל בנידון דהמשאת בנימין מדחהו לגמרי, וקרוב לומר דבנדון זה גם הבית יוסף מודה שיכול לעכב.

חומר האיסור

חות יאיר (סי' מב) - יורד לתוך אומנות חברו קי"ל דמותר לכתחלה אם לא בבר מתא אחריתי, ואף דהוי מלתא דתווהו ביה אינשי בודאי הכי הוא והכי נהוג בכל תפוצות ישראל. ויש לנו עוד ראייה חזקה מהא דאיתא פרק אלו הן הלוקין בא דוד והעמידן על י"א... ומפרש שם כלהו במילי דחסידות אשר אין בהן נדנדו עבירה.

חתם סופר (ח"מ סא) - לפי עניות דעתי מוכח בהיפוך... דהתם במכות קאמר תר"ג נאמרו בסיני בא דוד והעמידן על י"א, ופירש"י שתחלה היו צדיקים כל כך והיו יכולים לקבל עליהם עול מצות הרבה... אם כן מבואר שאלו הי"א הם החמורים שבתר"ג... אלא נראה דודאי בר מתא אבר מתא דידיה אפילו לכתחלה מותר ואין זה נקרא כלל יורד לתוך אומנתו של חברו אלא על דרך העברה והשאלה אבל באמת ליתא.

שלחן ערוך הרב (ו, יג) - ומידת חסידות שלא לירד לתוך אומנות חברו, שנאמר ואת אשת רעהו לא טימא, ופירשו חכמים זה שלא ירד לתוך אומנות חברו. [ועי' פתחי חושן ט, סק"א, שמפרש דמייירי באופנים המותרים, דמכל מקום יש מדת חסידות].

Last two weeks the first ones were trying to get something they didn't have yet: If it's something available, you can't interfere with normal negotiations (עני המהפך בחררה). If it's a metzia [and this includes a one-of-a-kind franchise], you can compete unless there was tircha (עני המנקף בית). But it has to be a real tircha, because there is no problem in benefiting from his work if you don't cause him a monetary loss (Chasam Sofer ¶79).

Now he's trying to keep what he has. Rules of the Gemara:

*If he lives in the city, he can do what he wants.

*If he doesn't live in the city, the first one can stop him. (This is stronger than עני המהפך בחררה where he is only a rasha, and than עני המנקף בית, where it's only גזל דרבנן. Here we can force him to leave.)

*Exception is if it is for the good of the rest of the city.

Masar Binyamin and She'eri Yosef say this heter for a city dweller applies only where the first one can continue to do his job, but now with competition. But to take away his job (exclusive right to sell whisky, the license to sell from the only tavern) is prohibited.

Rama goes further based on Aviasaf. If the competition will put him out of business, it is prohibited.

חזון איש (אמונה ובטחון ג, טו, הובא בפתחי חושן ט, סק"ב) - אמנם אומן של בני מתא דמצי לעכב משום פסקת לחיותא אינו על צד מציאות, אלא על צד חיוב ההשתדלות, שכל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, ולא יחסר לו אם יהיה כאן אומן של מתא אחריתא, ולא יותיר לו אם לא יהיה.

בגדר כרגא, לפי החתם סופר (עט) לא שייך חילוק זה בזמן הזה כי אין המלך בעלים על הארץ. אלב לפי טעם הדברי חיים (הובא בפתחי חושן) כן נוהג בזמן הזה.

חתם סופר (ח"מ עט) - כל הנוגע בענין זה אסור מדאורייתא וגזל גמור הוא מן התורה, וכן כתב המשאת בנימין. [ע"ש הביאור.]

ר"י מיגאש (בבא בתרא כא.) - אף על גב דהוה מפחית ליה לחיותיה מצי אמר ליה את מטי לך מאי דפסקו לך מן שמיא ואנא מטי לי מאי דפסקו לי מן שמיא.